

NATUUR OP SCHOOL

Inspiratiegids voor groene speelplaatsen

VLAAMS-
BRABANT

‘We wilden de stadskinderen op school in contact brengen met de natuur. Dat kan op kleine schaal ook.’

STREEKEIGEN

dromers

SPELEN

partners

KOESTERBUREN

HOOGSTAMFRUITBOMEN

bessen

BLOEMENWEIDE

samen

doeners

LEREN

ouders

klimaat

bosje

KLAS

LEVEN

groen

IDEEËN

PLAN

leerlingen

GROEN

REGENWATER

SUBSIDIE

moestuin

bodem

SCHOOLTUIN

duurzaam

durvers

BOMEN

PLANTEN

INVESTERING

dieren

visie

KRUIDENTUIN

KIPPEN

AVONTUURLIJK

speelplaats

REGIONAAL LANDSCHAP

pluktuin

MOS-BEGELEIDER

EDUCATIEF

insectenhotel

leerkrachten

HELPEN

natuur

BIODIVERSITEIT

provincie

ONDERHOUD

WILGENHUT

BOUWEN

BUURT

BUITENKLAS

STRUIKEN

gemeente

denkers

VOOR ONZE KINDEREN

Stel je de speelplaats van je school even voor. De kans is groot dat het een grijs tapijt van tegels is. Waar de leerlingen van de lagere school in het midden van het plein voetballen of tikkertje spelen en de rest daarrond een plaatsje zoekt. Of waar de jongeren van de secundaire school in groepjes rondhangen en praten. Hier en daar een boom of een border met wat gras of struiken waar de kinderen moeten uitblijven. Netjes, onderhoudsvriendelijk, gemakkelijk, saai.

Stel je nu dezelfde speelplaats voor als een groene tuin. Met boomschommels, een insectenhotel en kleurrijke hagen en houtkanten. Waar de kinderen kampen bouwen onder een uitwaaierende hazelaar of tot rust komen in de wilgenhut. Met een pleintje voor wie wil voetballen, maar ook met een evenwichts-parcours met balken en een moestuintje. Waar de denkers, durvers, doeners en dromers onder onze kinderen hun ding vinden. Waar verveling en dus ook pesten geen kans krijgen. Waar de leerkracht met de klas naar buiten trekt om over de bijen en bestuiving te leren, waar bladeren ontleed worden en waar de les wiskunde bij mooi weer in de wilgenhut plaatsvindt. Waar jongeren kunnen chillen onder een boom in plaats van onder een betonnen luifel en zich daarna met een fris hoofd beter kunnen concentreren in de klas.

Een droombeeld? Helemaal niet. De scholen in deze brochure tonen hoe zij hun speelplaats hebben omgetoverd. Zonder angst voor vuile voeten in de klas en extra werk om al dat groen te snoeien en te beheersen. Want met de juiste aanpak en hulp, is die angst onterecht. Als school sta je niet alleen. Je vergroeningsproject begint met een bezoek van de MOS-begeleider van de provincie Vlaams-Brabant. Samen met leerlingen, (natuur)ouders, een Regionaal Landschap, verenigingen, de gemeentebesturen, sociale tewerkstellingsprojecten en andere partners, wordt alles mogelijk. En met een Natuur Op School-subsidie van de provincie tot 10.000 euro wordt het ook financieel mogelijk.

Elke school is anders, dat tonen deze scholen je ook. Kleine en grote stadsscholen, dorpsscholen in landelijke gemeenten, middenscholen, grote secundaire scholen, een buitengewone school; elke school kan vergroenen tot een groene stapsteen voor de omgeving. Goed voor de dieren, de natuur en het klimaat. En voor onze kinderen, natuurlijk.

Daarom, voor deze pioniers en de scholen en partners die meewerkten aan deze publicatie: bedankt!

INHOUD

Inleiding

- 8** Gun de kinderen hun natuur
- 10** De 3 pijlers van een groene speelplaats

Scholen aan het woord

- 16** Vrije kleuterschool Mater Dei - Leuven
- 20** Gemeentelijke Centrumschool De Knipoog - Tollembeek
- 24** Vrije basisschool De Leertrommel - Opwijk
- 28** GO! Freinetschool De Pit - Diest
- 32** Vrije basisschool De Knipoog - Vilvoorde
- 36** Vrije basisschool 't Sjobke - Betekom
- 40** Vrije Ave Mariabasisschool - Vlezenbeek
- 44** GO! Freinetschool TintelTuin - Zoutleeuw
- 48** GO! Basisschool Vijverbeek - Zellik
- 52** Vrije basisschool Terbank - Celestijnenlaan - Heverlee
- 56** GO! Middenschool Ter Beuke - Kessel-Lo
- 60** Vrije School Buitengewoon Secundair Onderwijs De Bremberg - Diest
- 64** Gemeentelijke Technische Tuinbouwschool - Merchtem
- 68** Sint-Martinuscollege - Overijse

Subsidies en aanbod

- 74** Stappenplan voor de aanvraag van een subsidie 'Natuur op School'
- 76** Aanbod natuureducatie, klimaat- en natuursubsidies

Laat je inspireren

- 80** Insectenhotels
- 82** Wilgenconstructies
- 84** Moestuin/Pluktuin/Kruidentuin
- 86** Kringlooptuinieren
- 88** De klimaatopwarming de baas

MOS-begeleider
Herwig Kevelaerts

GUN DE KINDEREN HUN NATUUR

'Kampen bouwen, wroeten in de aarde, verwonderd een rij mieren volgen. Natuur op school is supertof en levend didactisch materiaal.' En MOS-begeleider Herwig Kevelaerts ziet nog veel meer voordelen van een groene speelplaats.

***Waarom zou jouw school vergroenen?
En hoe begin je eraan?***

Een groene speelplaats? Dat is goed voor de school, de leerlingen, de biodiversiteit en het klimaat. Dat vindt de provincie Vlaams-Brabant niet zomaar, ze steunt zich op een wetenschappelijke basis. De Universiteit Antwerpen deed in het kader van MOS een onderzoek naar de impact van meer groen. 'Met als conclusie dat contact met de natuur van groot belang is voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren', vertelt MOS-begeleider Herwig. 'Leerlingen zitten acht uur per dag op school. Geef hen de kans om tijdens hun spel of pauze in contact te komen met het groen, om in de schaduw van een boom te zitten, kampen te bouwen, te wroeten in de aarde. Dergelijke succeservaringen geven hen een binding met de natuur.'

KINDERLIJKE VERWONDERING

Al spelend leren de kinderen ook. 'Met takken een kamp bouwen? Dat is al doende techniek leren. Een kleutertje zal zich verwonderd buigen over een rij mieren. Hij wil weten waarom ze in een rijtje lopen, hoe ze erin slagen een veelvoud van hun eigen gewicht te tillen. Het is aan de school om die verwondering aan te wakkeren. Je hoeft toch geen bladeren, wortels of dieren te bestuderen op papier of een digitaal schoolbord, terwijl je levend didactisch materiaal hebt op de speelplaats van de school?'

Ervaringsgericht leren is niet het enige voordeel. Groen zorgt voor uitdaging en afleiding. Dat vermindert het pestgedrag veel meer dan een grijze speelplaats waar de verveling snel toeslaat. Bomen en struiken zorgen voor schaduw en afkoeling op warme dagen. Ze vangen fijn stof en verminderen de CO₂-uitstoot. Een groene bodem zorgt er bovendien voor dat regenwater kan infiltreren in de bodem. En een speelplaats vol planten, struiken en andere kleine landschapselementen dient als stapsteen tussen stukken natuur in.

EEN GROOT DRAAGVLAK

Maar hoe begin je eraan, aan die groene speelplaats? 'Met een draagvlak dat groot genoeg is', zegt Herwig. 'Is iedereen in het schoolteam mee? De leerlingen? De ouders? En eventueel ook externe partijen als Natuurpunt, VELT, het regionaal landschap, de gemeente? Niet iedereen in het team hoeft groene vingers te hebben. Iedereen kan bijdragen met zijn eigen talenten. Bijvoorbeeld, de ICT-leerkracht kan samen met de leerlingen fiches maken van de dieren op de groene speelplaats.'

DE JUISTE PLANNING

Laat ons niet rond de pot draaien: een groene speelplaats heeft onderhoud en beheer nodig. Dat vergt planning. 'Denk vooruit. Wanneer ga je de inheemse haag planten? Wanneer wordt ze best geschoren en wie neemt dat op zich? Hoe kunnen we onze leerlingen hierbij betrekken? Hoe ga je met al die aangeplante natuur aan de slag in de klas? Benut je wel alle leerkansen, want er zijn er meer dan je misschien wel denkt? Bijvoorbeeld, als je een insectenhotel wil bouwen, ga dan langs bij een lokale schrijnwerker. Leer over bouwtechnieken en houtbewerking. Ontdek de verschillen tussen bijen, wespen, hommels en zweefvliegen. Werk met een kompas om het insectenhotel correct te oriënteren. Zoek de juiste houtsoorten. Allemaal boeiende mogelijkheden in de klas.'

AAN DE SLAG

Leg je een moestuin aan of plant je een boom? Breek je tegels uit of niet? Elke school is anders en de vergroening ervan volgt geen afgelijnd plan. De MOS-begeleiders van de provincie helpen je graag op weg en kijken samen met jouw schoolteam naar wat mogelijk is. Dat begint bij heel eenvoudige, laagdrempelige dingen. Een nest- of vleermuisenkast, of een insectenhotel bijvoorbeeld. En altijd met oog voor de biodiversiteit en met streekeigen groen. Er kan meer dan je denkt, en de leerlingen zullen je dankbaar zijn.

DE 3 PIJLERS VAN EEN GROENE SPEELPLAATS

1 PLAN

Biodivers plan

Maak van je speelplaats een stapsteen van het ene naar het andere stukje natuur.

Plant zoveel mogelijk inheemse hagen, heggen of houtkanten.

Plant een streekeigen boom of een speelbosje.

Laat leerlingen genieten van vers fruit uit hoogstam-fruitbomen of bessenstruiken. Ook goed voor vogels, vlinders en andere diertjes.

Kleur muren en palen groen met klimplanten.

Maai het gras niet overal. Waar je het wat langer laat staan, vormt het een bloemrijk hooiland dat bijen en andere nuttige insecten aantrekt. Of zaai een bloemenweide in.

Maak met wilgentenen een levende wilgenhut of -wand waar niet alleen kinderen, maar ook vogels zich kunnen verstoppen.

Graaf een poel of vijver. Je trekt er heel wat leven mee aan: amfibieën, libellen, kleine insecten, vogels ...

Bouw een insectenhotel, voedertafel en nestkasten voor vogels, vleermuizen of wie weet zelfs de eikelmuis.

Leg een ecologische moestuin en/of kruidentuin aan.

Doe aan kringlooptuinieren: leg een composthoop aan, gebruik water uit een regenton, maak een takkenril, hergebruik bomen of takken als zitelementen of spel materiaal, laat kippen restjes opeten in ruil voor eitjes ...

Gebruik duurzame materialen.

Meer tips vind je op

www.vlaamsbrabant.be/levedetuin

Klimaatbestendig plan

Roep de klimaatopwarming een halt toe. Plant bomen en struiken want die nemen CO₂ op. Maar zorg er ondertussen ook voor dat je speelplaats de gevolgen van de opwarming, zoals hitte en droogte afgewisseld met hevige regens, aankan.

- Plant schaduwbomen op de speelplaats of leibomen voor de ramen.
- Hergebruik regenwater voor de planten en je moestuin.
- Vervang waar het kan verharding door gras, zand, boomschors of aanplantingen zodat het regenwater in de grond kan sijpelen.
- Leg een wadi aan zodat het water na een hevige regenbui langzaam in de bodem kan dringen in plaats van weg te spoelen.
- Leg een groendak aan. Het neemt CO₂ op, houdt regenwater vast en zorgt voor koelte.

EN KEN JE DE KOESTERBUREN AL?

Met jouw groene school help je dier- en plantensoorten die het vandaag moeilijk hebben met overleven. Lees meer over de koesterburen op www.vlaamsbrabant.be/koesterburen

Binnen de school

- ▶ Betrek het hele schoolteam, ook leerkrachten met andere talenten dan groene vingers.
- ▶ Laat je leerlingen participeren in elke fase van de vergroening:
 - Bij het ontwerp: met tekeningen of maquettes van hun droomtuin, geleid door een spel of foto's ...
 - Bij de aanleg en aanplant
 - Bij het uitdenken van bijvoorbeeld de regels voor de nieuwe wilgenhut of de verdere uitbreiding van de tuin.
- ▶ Vraag ouders en grootouders of ze mee willen nadenken over het plan en de handen uit de mouwen steken bij de aanleg van de speelplaats of tuin. Wie weet vind je wel die éne ouder die gebeten is door natuur en je ook tijdens de lessen wil helpen?
- ▶ Vraag het akkoord van de preventieadviseur.
- ▶ Vergeet niet om het onderhouds- en technisch personeel minstens op de hoogte te brengen, maar liever nog te betrekken.

Buiten de school

- ▶ Ga langs bij je gemeente, die eventueel ook de Intergemeentelijke Natuur- en Landschapsploegen (INL) kan inzetten. Kijk op www.vlaamsbrabant.be/inl of er in jouw gemeente een INL-ploeg actief is.
- ▶ Vraag raad aan je regionaal landschap. Kijk op www.vlaamsbrabant.be/regionalelandschappen bij wie je moet zijn.
- ▶ Contacteer de natuurverenigingen in jouw buurt (Natuurpunt, Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud, Velt, Landelijke Gilden ...)
- ▶ Huur de vzw GoodPlanet Belgium in. Meer info op Goodplanet.be.
- ▶ Schakel een ecologische tuinarchitect in. Je vindt een overzicht op www.velt.be/vraag-antwoord/siertuinvragen/waarvind-je-ecologische-tuinontwerpers

Naast het ontwerp en de aanleg van je speelplaats willen deze partners vaak ook helpen om lessen en activiteiten uit te werken en te begeleiden.

Bij de burens

Stel je speelplaats na schooltijd open of werk samen met een bejaardentehuis, een instelling voor mensen met een beperking of een andere sociale organisatie in de buurt. Het is verrijkend voor beide partijen en je krijgt er een warme buurt voor in de plaats.

COMMUNICEER! Laat iedereen weten waarmee je bezig bent, zowel binnen als buiten de school. Hang affiches of een infobord, investeer in een website met foto's, laat je leerlingen een blog bijhouden, filmpjes maken ...

En **VIER DE RESULTATEN** samen met leerlingen, personeel, ouders, burens en de pers.

Een groene, avontuurlijke speelplaats met veel speelplekken nodigt vanzelf uit tot verschillende speelvormen, informeel leren en zich goed voelen. En een buitenklas, gemaakt uit boomstammen of in de vorm van een arena, zet je aan om buiten les te geven.

Ga actief op zoek naar leerkansen in je groene schoolomgeving. Denk daarbij niet alleen aan de lessen WO natuur/biologie, maar ook aan:

- ▶ Wiskunde: de speelplaats opmeten, de nodige hoeveelheid hout of compost uitrekenen, een kostprijs berekenen ...
- ▶ Techniek: insectenhôtels, voederplanken, of nestkasten bouwen, confituur of sap maken ...
- ▶ Fysica: de hefboomwerking van gereedschappen bestuderen ...
- ▶ Nederlands/taal: materiaal benoemen, een gedicht of lied maken, (Latijnse) soortnamen ontleden ...
- ▶ Communicatie/media: de meest geschikte planten opzoeken, infoborden en affiches ontwerpen, een rondleiding geven aan ouders ...
- ▶ Beweging/LO: evenwichtsbalken, op en onder elementen kruipen ... in de frisse buitenlucht
- ▶ Muzische vorming: tot rust (leren) komen, een toneeltje in elkaar steken over het belang van groen of de regels errond, knutselen met blaadjes en takjes ...
- ▶ WO mens/duurzaamheid: de aanpak van de moestuin van een school in Afrika uitwisselen, materialen hergebruiken, nadenken over wat te doen om de klimaatopwarming tegen te gaan ...

Laat je leerlingen hierbij zoveel mogelijk zelf al onderzoekend leren.

Tips

- ▶ Maak gebruik van onze natuuruitleenkoffers of ander uitleenbaar materiaal ...
Kijk op www.vlaamsbrabant.be/uitleenbaarmateriaal
- ▶ Schakel partners in zoals je gemeente, regionaal landschap, natuurverenigingen uit de buurt ...
- ▶ Schrijf je klas in voor een milieu- en natuuractiviteit in de provinciedomeinen, De Paddenbroek of in het Zoniënwood.
Meer info op www.vlaamsbrabant.be/nme-activiteiten

Probeer zoveel mogelijk nieuwe leermogelijkheden op te nemen in het leerplan van de hele school. Kan je hiervoor hulp gebruiken? De MOS-begeleiders helpen je graag verder.

Bekijk het MOS-aanbod op www.vlaamsbrabant.be/mos

WERKCYCLUS VOOR DE 3 PIJLERS

Ga niet over één nacht ijs als je je grijze speelplaats ombouwt tot een groene. Stel vragen en bepaal je visie. Betrek daarbij de leerlingen, leerkrachten, ouders ... Doe dat voor de drie pijlers: biodivers en klimaatbestendig plan, breed draagvlak en educatie. Waarom wil je meer groen? Waar wil je naartoe? Wat wil je bereiken? Hoe en met wie ga je dat doen?

Maak een lijst van dromen en wensen, maar kijk ook naar wat vandaag al goed is en wat je misschien kan behouden. Stel een plan/planning op en toets het af bij de betrokken partijen. Schakel eventueel een expert in. Begin pas aan de werken als je plan op punt staat. Maar zelfs dan is het nodig om regelmatig na te kijken en bij te sturen.

*Scholen aan
het woord*

Vrije kleuterschool Mater Dei - Leuven

KLEINE INGREPEN, VEEL GROEN

*Je hoeft niet de hele speelplaats op te breken om je school te vergroenen.
In de vrije kleuterschool Mater Dei – een stadsschool in hartje Leuven – zorgen
een paar meters haag, een wilgenhut, een kippenren, enkele vierkantemetertuintjes
en verschillende planten voor een wereld van verschil.*

Elke week is het de beurt aan een andere kleuterklas om de eieren te rapen. Het ritueel is meteen een rekenlesje: hoeveel eieren zijn er? En op welke dag worden ze geraapt? Dat wordt allemaal netjes opgeschreven in het kippenlogboek. De kinderen scheppen ook mee de compost uit de compostbak in hun moestuintjes, en de kruiden en planten worden in de klas geteeld tot ze groot genoeg zijn om te verplanten. 'Onze kleutertjes wonen in de stad, meestal in een appartement. Veel van hen komen uit een kansarme situatie en hebben een allochtone achtergrond. Veel natuur en ruimte om buiten te spelen hebben ze niet om zich heen. Daarom vonden we het als school belangrijk om te vergroenen, om onze kinderen te leren omgaan met de natuur', vertelt directrice Anne Meynckens.

TEGELS UITBREKEN

De tegels werden op enkele strategische plekken opgebroken om er twee rijen haag te planten, op een meter van elkaar zodat de kinderen ertussen kunnen fietsen. De ouders staken daarvoor

tijdens een klusnamiddag de handen uit de mouwen. Bloembollen onder de haag zorgen voor kleurrijke bloemen. Klimplanten tegen de muren, een druivelaar, vetplantjes in flessen brengen de natuur heel dichtbij. In de kippenren kwamen ook een vlierstruik en bessenplantjes.

Tijdens een pedagogische studiedag bouwden de leerkrachten een wilgenhut. Ze deden daarvoor beroep op de ervaring van Kris van Ingelghem van de vzw GoodPlanet Belgium. 'We hebben een cirkel van tegels uit de grond gehaald en de putten gevuld met betere aarde, voor we de wilgentakken in de grond staken', vertelt Kris. 'Het was geen evidente plaats want wilg heeft veel water nodig. Dus moest de school voldoende gieten. Na een tijdje kreeg de school last van wespen. Wat bleek? De wespen kwamen af op de bladluizen die op hun beurt gelokt werden door de honingdauw op de wilg. Dat kwam omdat de wilg te droog stond. Maar de wilgenhut is er gelukkig wel door geraakt.'

*'We wilden de stads-
kinderen op school
in contact brengen
met de natuur.*

*Dat kan op kleine
schaal ook.'*

*Anne Meynckens,
directrice VKS Mater Dei*

TIP

*Hou je vorderingen en
belevissen in de groene
tuin bij op een onlineblog.*

WILGENTIPS

Kris deelt graag tips voor elke school die een wilgenhut wil bouwen: 'Plant de takken zo vroeg mogelijk in het seizoen. Liefst in december al, en op een vochtige plek die voldoende licht krijgt. Het eerste jaar hebben de wilgentakken veel water nodig, dus moet je gieten, gieten en gieten, liefst met regenwater. En dan snoeien en invlechten. Zorg dat de takken niet naar boven schieten. De bovenste takken snoei je of vlecht je in, anders wordt de wilgenhut onderaan kaal en zorgen de bovenste takken ervoor dat er te veel water verdampt.'

TIP

Een wilgenhut bouw je op een vochtige plek met veel licht. En het eerste jaar: water, water, water.

JOS EN MOS

De vergroeningsoperatie van Mater Dei kreeg de titel 'De groene droom van Jos en Mos'. 'Jos en Mos waren onze eerste kippen', zegt directrice Anne. 'Maar ze zijn er niet meer. Ze werden het slachtoffer van een marter of een vos. We brachten onze droom – een groenere speelplaats – als thema tijdens een schoolfeest. Zo hadden we meteen de ouders mee. En Jos en Mos? Die kregen opvolging met nieuwe kippen in een beter afgesloten ren.'

Ook de leerkrachten waren mee. 'Meer nog, het vergroeningsverhaal startte van onderuit, vanuit de leerkrachten. Een project als dit kan je niet van bovenaf opleggen. Als je de leerkrachten niet volledig mee hebt en hen niet mee laat kiezen en beslissen, dan komt er niets van in huis. Vier leerkrachten en ikzelf vormen de werkgroep Groene Vingers. Wij bekijken welke acties we ondernemen als Leuvense Klimaat-school, doen voorstellen voor werkthema's en zo meer. Voor het onderhoud van de tuin werkt het hele lerarenteam mee. We doen ook beroep op het team Klusplus van het sociale-economie-bedrijf Wonen en Werken.'

AANTAL LEERLINGEN

166

OPPERVLAKTE SCHOOLDOMEIN

1.890 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

80 m²

BEDRAG SUBSIDIE

1.626 euro

Bomen

Moestuin of kruidentuin

Kippen

Wilgenconstructies

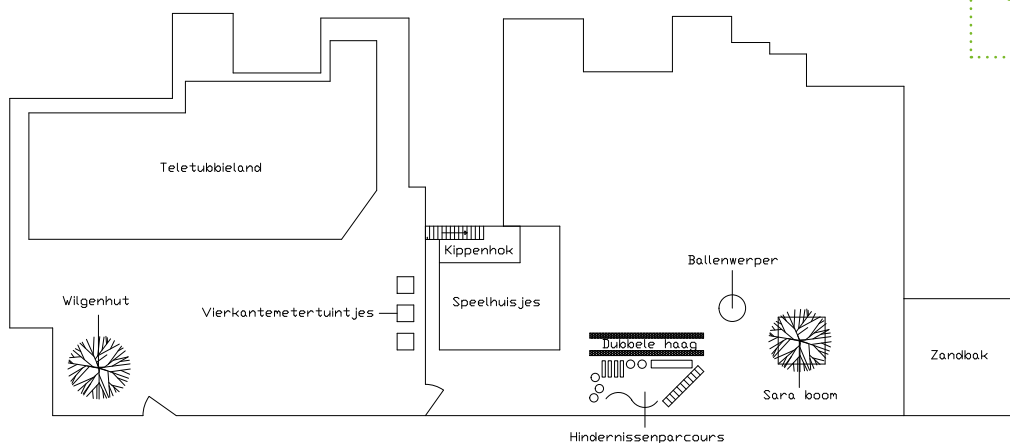

Avontuurlijke speelruimte

Buitenklas

Speelplaatsplan

TIJDENS

NA

Gemeentelijke Centrumschool De Knipoog - Tollembeek

HET PAJOTSE LANDSCHAP IN DE KLEUTERSCHOOL

Toen de kleuterschool van De Knipoog in Tollembeek verhuisde naar een nieuwbouw, wilde het leerkrachtenteam een groene speelplaats. Met de hulp van Regionaal Landschap Pajottenland & Zennevallei en de INL-ploegen van Pro Natura kreeg de school een groen kleuterparadijs met totempalen, openluchtklassen, nest- en insectenkastjes, fruit en speelheuvels. Een heerlijke plek voor de kinderen en de dieren.

‘Onze vroegere kleuterschool lag naast een boomgaard. De kinderen zagen de vier seizoenen door het raam passeren. De bloesems, de vruchten, het vallen van de bladeren, de lammetjes die geboren worden. Dat was een rijkdom voor de school. Ook onze nieuwe school moest en zou een groene oase worden.’ Directrice Christine De Taeye was net als de leerkrachten en de ouders overtuigd van de troeven van een groene speelplaats. Maar hoe moesten ze daaraan beginnen?

De school riep de hulp in van Regionaal Landschap Pajottenland & Zennevallei. Landschapsarchitecte Kim Ceusters, ook een mama van de school, organiseerde een workshop met het leerkrachtenteam over hoe je een speelplaats kan vergroenen. Met de ideeën en suggesties die daaruit voortvloeiden ging Kim aan de slag en maakte een ontwerp.

VOL VARIATIE

De Intergemeentelijke Natuur- en Landschaps-ploegen van Pro Natura kregen werkuren van de gemeente Galmaarden toegekend voor de inrichting van de speelplaats. Het resultaat is een tuin vol variatie, met openluchtklasjes, uitgehouwen totempalen, struiken en hoogstam-fruitbomen, insectenhôtels, een speelheuvel en uiteraard streekeigen groen. ‘De haag alleen al telt zes soorten inheemse planten: haagbeuk, veldesdoorn, Gelderse roos, rode kornoelje, meidoorn en hazelaar’, zegt Kim. ‘Maar wat ik vooral geslaagd vind, is dat de speelplaats naadloos overgaat in het Pajotse landschap.’

BELEVINGSACTIVITEITEN

De kleuterjuffen Ann en Sarah tekenden een leerlijn uit. ‘De kinderen van het peuterklasje tot de derde kleuterklas krijgen elk seizoen taakjes om uit te voeren in de tuin’, zegt directrice Christine De Taeye. ‘Insecten observeren,

‘De kinderen van de lagere school vinden de groene kleuterspeelplaats heel tof.

Daarom mag er elke middag een andere klas samen met de kleutertjes spelen.’

Christine De Taeye,
directrice De Knipoog Tollembeek

het insectenhotel bewaken, fruit plukken ... kleine dingen op maat van hun leeftijd. Gisteren was er toevallig een tuindag. De kinderen verzamelden rond de totempaal van hun klas – elk kleuterjaar heeft een eigen totempaal – om leerrijke opdrachten uit te voeren.’

De groene tuin vergt meer onderhoud, maar de klusjesman en de INL-ploegen verdelen die taak netjes onder elkaar. Ook de ouders engageren zich. ‘Twee of drie keer per jaar organiseren we tuindoedagen voor de ouders. We doen een oproep om een half dagje te komen werken, te wieden, te snoeien. ‘s Middags is er dan een barbecue voor alle helpers. Niet alleen heel tof, het schept ook een band.’

TIP

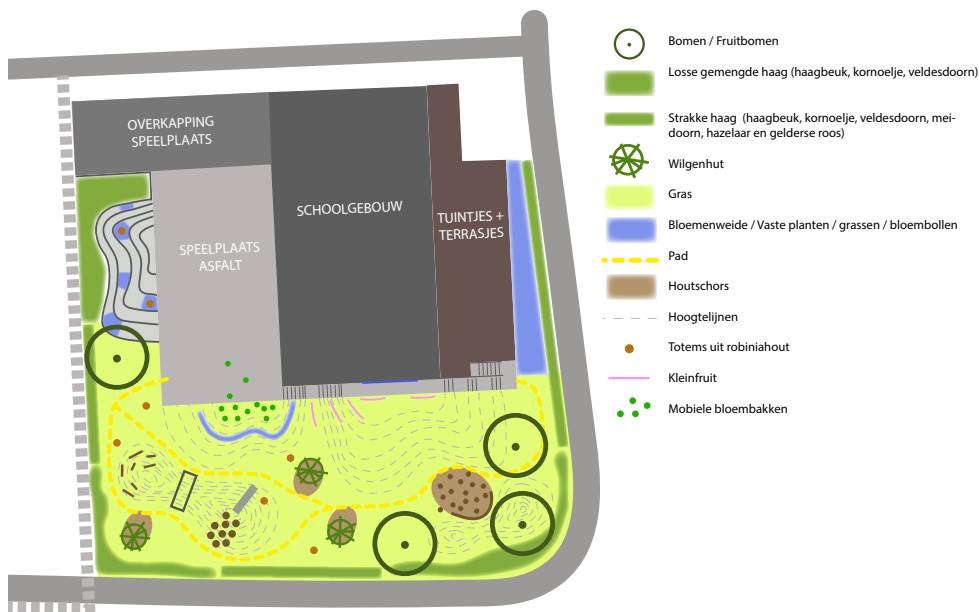
Organiseer tuindoedagen met de ouders, met nadien een barbecue voor de helpers.

Ook vzw Zonneliëd, waar mensen met een beperking woon- en dagondersteuning vinden, heeft de weg naar de groene kleutertuin gevonden. ‘Het centrum ligt aan de overkant van de straat’, legt Christine uit. ‘Elke dinsdag komen er enkele bewoners langs om te borstelen, een beetje te wieden. Ze houden de schoolomgeving netjes en genieten van de aanwezigheid van de kinderen.’

ELKE MIDDAG EEN ANDERE KLAS

De nieuwe, groene kleuterspeelplaats is zo tof, dat de lagerschoolkinderen liever bij de kleutertjes spelen dan op hun eigen speelplaats. ‘Dus hebben we een regeling uitgewerkt: elke middag mag er een andere klas van de lagere school komen spelen met de kleuters. Dat vinden ze superleuk. Ze spelen dan zonder ruzie te maken en die vuile broek nemen ze er graag bij.’

Speelplaatsplan

AANTAL LEERLINGEN
331

OPPERVLAKTE
SCHOOLDOMEIN
9.700 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING
2.900 m²

BEDRAG SUBSIDIE
5.000 euro

- Hagen, heggen en houtkanten
- Bomen
- Hoogstamfruitbomen
- Bloemenweide
- Insectenhotel
- Pluktuin
- Wilgenconstructies
- Avontuurlijke speelruimte
- Buitenklas

Vrije basisschool De Leertrommel - Opwijk

EEN HOEKJE VOOR ELK KIND

De speelplaats van VBS De Leertrommel was niet veel meer dan een grijze vlakke met een eenzaam speeltoestel. Veel afleiding vonden de 450 leerlingen er niet. Maar vandaag ravotten ze in een groene tuin, met een eigen kleine dieren-tuin, een moestuin, buitenklasjes, klim- en klauterparcours, rusthoekjes en veel meer variatie. Met dank aan de ouders die twee zomermaanden lang elke avond de handen uit de mouwen hebben gestoken.

Toen directrice Katleen Van Lemmens tien jaar geleden aan de slag ging in De Leertrommel, was de saaie, betonnen speelplaats een doorn in haar oog. 'Onze leerlingen vonden er weinig uitdagingen', vertelt ze. 'Ze verveelden zich en daarom werd er wel al eens geplaagd. We moesten kleur en variatie brengen.'

Maar daarvoor moesten eerst de neuzen in dezelfde richting. De school startte een werkgroep met leerkrachten en riep het advies in van de pedagogische begeleidingsdienst van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen, MOS-begeleider Herwig Kevelaerts, en later ook VELT en Regionaal Landschap Brabantse Kouters. Ook de leerlingen deden via de leerlingenraad hun inbreng. Samen schreven ze een visie op de nieuwe speelplaats neer. 'Het studie bureau SpeelsR tekende op basis van onze visie een plan uit. Een ingrijpend plan dat de speelplaats opdeelde in allerlei hoekjes met zandspeel tafels, buitenklasjes, klim- en klauterparcours, rusthoekjes, een groentetuin en zelfs een kleine diertuin. Redelijk spectaculair maar met een aanbod voor elk type van kind: de denkers, de durvers, de doeners en de dromers.'

HANDEN UIT DE MOUWEN

Het schoolbestuur was helemaal mee en ondanks een stevige financiële investering, ging ze ervoor. Omdat de hele speelplaats werd heringericht, moesten de werken tijdens de vakantie maanden gebeuren. De tijd was krap maar de school kon op de ouders rekenen. 'We werden uitgenodigd op een informatie-avond waar onze hulp werd ingeroepen', vertelt Steven De Leener, voorzitter van de ouderraad. 'Natuurlijk waren we bereid de handen uit de mouwen te steken, we waren meteen helemaal gewonnen voor het idee. Elke zomeravond, als de aannemer klaar was met zijn werk, gingen de ouders en de leerkrachten aan de slag. Struiken planten, buitenklasjes bouwen, boorden plaatsen, schors verdelen, noem maar op. Het smeedde een band. Op twee maanden tijd was de hele speelplaats vergroend.'

De school vroeg en vond hulp bij de verenigingen van het dorp. Die organiseerden een groot hindernissenparcours om geld in te zamelen. Meteen waren ze ook mee met het vergroeningsproject en zo vergrootte het draagvlak. Ook de gemeente Opwijk steunde de school.

'Elke zomeravond, als de aannemer klaar was met zijn werk, staken ouders en leerkrachten samen de handen uit de mouwen.'

Op twee maanden tijd was de hele speelplaats vergroend.'

Steven De Leener, papa en voorzitter van de ouderraad

Enkele duizenden plantjes gingen de grond in. Daarvoor werkte de school samen met een lokaal tuincentrum, het Nederlandse bedrijf Griffioen en Regionaal Landschap Brabantse Kouters. 'We kozen voor inheemse struiken en hoogstambomen', zegt Lies Heirman van Regionaal Landschap Brabantse Kouters. 'De keuze is voor elke school en elke situatie anders. Wil je een boom om in te klimmen, eentje die voor schaduw zorgt of waar de kinderen fruit van kunnen plukken? Komt hij op een betonnen speelplaats of midden in een groene tuin? Daar moet je goed over nadenken, en dat deed De Leertrommel ook.'

TIP

Zorg voor een plaatsje voor elk kind: de denkers, de durvers, de doeners en de dromers.

ELKE KLAS EEN MOESTUINBAK

En de kinderen? Die leren bij. De klasjes hebben elk een moestuinbak waar ze groentjes telen met de hulp van VELT. Bij mooi weer worden de drie openluchtklasjes gretig gebruikt. 'De kinderen voelen zich goed in het groen', zegt papa Steven De Leener. 'Mijn zoon van zeven en dochter van acht blijven na school het liefst gewoon rondhangen op de speelplaats. Het zijn de ouders die moeten zeuren om hun kinderen mee naar huis te krijgen en niet omgekeerd.'

Dat beaamt directrice Katleen. 'De ruzies op school zijn spectaculair gedaald. De kleutertjes en de leerlingen van de lagere school speelden vroeger apart en nu door elkaar. De grotere kinderen lossen de probleempjes van de kleuters op. De groene speelplaats is ook een heel sociale speeltuin geworden.'

AANTAL LEERLINGEN

450

OPPERVLAKTE SCHOOLDOMEIN

6.650 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

2.000 m²

BEDRAG SUBSIDIE

13.619 euro

(in 2 fasen)

Bomen

Hoogstamfruitbomen

Insectenhotel

Moestuin of
kruidentuin

Avontuurlijke
speelruimte

Buitenklas

VOOR

VOOR

NA

NA

GO! Freinetschool De Pit - Diest

DE METAMORPHOSE VAN EEN SPEELPLAATS

Na wat verhuizingen koos Freinetschool De Pit vijf jaar geleden definitief voor de vestiging aan de Overstraat in hartje Diest. Niet alleen het schoolgebouw kreeg een renovatie, ook de speelplaats onderging een totale make-over. De betonnen vlakke werd een groen park vol fruitbomen, een moestuin, bloemen, speelheuvels en zoemende bijtjes. Met de hulp van vzw MetamorPHose.

Een wandeling over de speelplaats van Freinetschool De Pit in Diest is net een wandeling door het park. Op enkele verharde paden na overheerst het groen. Je vindt er speelheuvels en zandbakken, wel dertig fruitbomen met peren, appels, pruimen, noten en struiken vol bessen. Er is een grote kruidentuin, een moestuin en een serre. Tussen het streekeigen groen hangen insectenhôtels.

METAMORPHOSE

‘Het was voor ons snel duidelijk dat we iets aan de grijze speelplaats moesten doen’, zegt coördinator Ewoud Huls. ‘Onze school ligt in het centrum van Diest en we wilden meer groen naar de stad en de school halen.’ Ouders, leerkrachten en kinderen kwamen met suggesties en ideeën op de proppen en staken zelf de handen uit de mouwen. Ook de vzw MetamorPHose was van in het begin betrokken.

De Diestse vzw werkt in het groen met kwetsbare mensen. Dat zijn vooral patiënten van het psychiatrisch ziekenhuis Sint-Annendael en het dagcentrum Ak’Cent, maar ook van home Martine Van Camp, anderstaligen van CVO Orangerie en andere mensen die de afleiding van het tuinieren kunnen gebruiken. ‘De vzw is gelegen in de schoolgebouwen en werkt twee halve dagen per week in onze tuin en in de moestuin, samen met hun doelpubliek en onze leerlingen’, vertelt Ewoud. ‘Een gigantisch grote hulp.’

En een duidelijke win-winsituatie. ‘We doen meer dan louter het onderhoud van de tuin of het onkruid wieden’, zegt Karen Poel van vzw MetamorPHose. ‘We maken van de speelplaats een echte belevingstuin. Met gezonde groentjes in de moestuin, geurende kruiden en bloemen in alle kleuren. Op maat van de leerlingen en onze doelgroep. Werken in de tuin heeft voor beiden een helende invloed. Zaaïen, planten, in de aarde wroeten en met de opbrengst koken en knutselen dat is puur genieten.’

‘In ons verkooppunt, de Pitmarkt, verkopen de leerlingen van de derde graad confituren, soep en kant-en-klare soeppakketten van gesneden verse groentjes.’

*Ewoud Huls, coördinator
GO! Freinetschool De Pit*

VRAGEN VAN DE LEERLINGEN

Genieten dus, maar de tuin is ook bijzonder leerrijk. De kleutertjes kijken van in hun klasjes uit over de fruitstruiken en volgen de seizoenen op de voet. Elke kans wordt gegrepen om de tuin educatief te benutten. 'Respect voor de natuur is een onderwerp dat aan bod komt in de kinderschoolraad waarin er van elke klas twee kinderen zetelen', legt coördinator Ewoud uit. 'De vragen van de kinderen worden er besproken en sijnepelen door tot in de klassen. Zo hebben de kinderen enkele weken geleden een nest bijen ontdekt in de tuin. Ze vroegen zich af wat ze ermee moesten doen. We vroegen toen een imker om langs te komen en een woordje uitleg te geven. Zo leerden ze over het nut en het leven van de bijen, over bestuiving, over honing. De diertjes worden sindsdien nieuwsgierig op de voet gevolgd door onze kinderen.'

De opbrengst van de moestuin en de fruitbomen wordt nuttig gebruikt. 'Op alle mogelijke manieren', zegt Ewoud. 'In ons verkooppunt, de Pitmarkt, verkopen de leerlingen van de derde graad confituren, soep en kant-en-klare soeppakketten van gesneden verse groentjes. Met de opbrengst kopen we nieuwe zaden aan. Economie in de praktijk. En regelmatig hebben we toonmomenten in de tuin voor ouders en burenen.'

TIP

Zoek een (sociale)
partner die graag helpt bij
het onderhoud van de tuin.
Het kan een boeiende
win-winsituatie opleveren.

AANTAL LEERLINGEN

220

OPPERVLAKTE SCHOOLDOMEIN

7.500 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

4.370 m²

BEDRAG SUBSIDIE

**6.923 euro
(in twee fasen)**

Hagen, heggen en
houtkanten

Bomen

Hoogstamfruitbomen

Insectenhotel

Pluktuin

Moestuin of
kruidentuin

Kippen

Avontuurlijke
speelruimte

Buitenklas

VOOR

NA

TIJDENS

NA

Vrije basisschool De Knipoog - Vilvoorde

LEREN (HOUDEN) VAN DE NATUUR

De Vrije Basisschool De Knipoog in Vilvoorde telt een grote meerderheid anderstalige leerlingen. Stadskinderen met veelal weinig voeling met de natuur. Net daarom kiest De Knipoog voor een groene speelplaats waar ze zich helemaal kunnen uitleven. In de les en daarbuiten.

‘De meeste leerlingen van onze school hebben een multiculturele, anderstalige achtergrond. Ze wonen in de stad en een tuin hebben ze vaak niet. Een grijze speelplaats helpt hen niet om samen te spelen. Regels en wetten opleggen? Dat werkt niet voor kinderen, je moet hen op een positieve manier benaderen’, schetst ICT-coördinator Daniella Kegels. Daniella trekt het Groene Team van de school, de werkgroep van leerkrachten die zich buigt over de vergroening van de speelplaats.

De vonk kwam er na een doorlichting van de school. Daaruit bleek dat er een lijn en structuur ontbrak in de vakken van wereldoriëntatie. De school koos voor een nieuwe WO-methode, het ervaringsgerichte pakket Curieuzeneuze. ‘Die ervaringsgerichte aanpak wilden we doortrekken, ook op de speelplaats. Onze nieuwbouw stond in de steigers en we hebben daarvan gebruik gemaakt om ook onze speelplaats grondig aan te pakken. De grijze vlakke was lang niet educatief aantrekkelijk genoeg.’

PICTO-PLAY EN EEN BIODIVERS PLAN

De school richtte het Groene Team op en riep de hulp in van Natuurpunt MaViSt, Regionaal Landschap Brabantse Kouters en MOS-begeleider Herwig Kevelaerts. De leerlingen gingen aan de slag met Picto-play, een methodiek van Kind en Samenleving waarmee kinderen hun eigen speelruimte kunnen ontwerpen. Alle ideeën werden samengelegd en aan de tekentafel kreeg de gedroomde, groene speelplaats vorm: met een speelheuvel, een snoeptuin vol kleinfruit, een doolhof en een speelbosje.

Tijdens de bouw van de nieuwe school werden de grote, structurele grondwerken uitgevoerd. De aarde uit de bouwput werd een speelheuvel en op een braakliggend stuk grond plantten de leerlingen een speelbosje en een doolhof. ‘Met inheemse struiken als veldesdoorn, iep en haagbeuk’, vertelt Lies Heirman van Regionaal Landschap Brabantse Kouters, die het plan uittekende. ‘De speelheuvel werd ingezaaid met een inheems bloemenmengsel. De leerlingen

‘Er is veel minder ruzie op de speelplaats.

De leerlingen hebben nu meer uitdagingen.’

Daniella Kegels, ICT-coördinator
en lid van het Groene Team

werden bij elke stap betrokken. Zo maakten ze infobordjes met de verschillende soorten struiken en planten op die ze zelf hebben geplant.'

EDUCATIEVE TROEF

In een tweede fase kwamen er nestkastjes, voedertafels, insectenhotels, een blotevoetenpad en andere leerrijke en boeiende elementen. Daarvoor werd de hulp ingeroepen van de houtafdeling van TechnOV, de secundaire afdeling van de scholengroep. Natuurpunt adviseerde over de afmetingen, het materiaal en de plaats waar de nestkastjes en insectenhotels het best kwamen.

'Elke stap buiten we uit op educatief vlak', vertelt Daniella Kegels. 'Zo vulden de leerlingen van het eerste leerjaar samen met de zesdejaars de bakken van het blotevoetenpad. Dat deden ze met emmertjes die ze eerst vulden tot die net een kilo wogen. Met stenen, zand, kurk en ander materiaal. Zo leerden ze over gewicht en over het volume van de verschillende materialen.'

TIP

Betrek de leerlingen zo veel mogelijk en maak van elke stap een leermoment.

LIEFDE VOOR DE NATUUR

Het groen vormt een dankbare en leerrijke afleiding. 'De speelheuvel beklimmen, kampen maken, klauteren. Het spelen in het groen is nog nieuw voor hen. Maar de liefde voor de natuur groeit elke dag', zegt Daniella. 'Er is ook veel minder ruzie op de speelplaats omdat de leerlingen veel meer uitdaging hebben.'

De leerlingen van het vijfde en zesde leerjaar trekken er sinds kort zelfs op uit om de natuur een handje te helpen. 'Ze gaan aan de slag in onze natuurgebieden', vertelt Ivo Janssens van Natuurpunt MaViSt. 'Rooien, opruimen, ze doen het graag. De school trekt helemaal de kaart van de natuur. Dat zorgt voor een belangrijke bewustwording bij de leerlingen en de leerkrachten.'

KUNST EN NATUUR

Bij elke activiteit in het groen en de natuur duiken de schoolmascottes Knipje en Oogje op. Ook op de toffe blog die de school bijhoudt over de natuuractiviteiten. Kunstenaar en oud-leerling Joris Silverans bracht kunst en natuur samen in een groot graffiti-project op de schoolmuur: een kleurrijk, twaalf meter lang werk waarin de dieren die zich op het schooldomein thuis voelen een speels plaatsje kregen.

Volg de blog op:

www.deknipoogvilvoorde.weebly.com/blog.

AANTAL LEERLINGEN

650

OPPERVLAKTE SCHOOLDOMEIN

15.000 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

1.900 m²

BEDRAG SUBSIDIE

**7.852 euro
(in twee fasen)**

Hagen, heggen en houtkanten

Bomen

Bosje

Bloemenweide

Insectenhotel

Pluktuin

Avontuurlijke speelruimte

Buitenklas

Vrije basisschool 't Sijbke - Betekom

BIJTJES IN DE KLOOSTERTUIN

De leerlingen van 't Sijbke, de vrije basisschool in Betekom, ravotten graag in hun schooltuin. De voormalige kloostertuin is een gevarieerd speelterrein met hagen, bomen, struiken, een wilgenhut, een kleine moestuin, bloemen en kippen. Daar kwam een groot insectenhotel bij, uitgetekend door de leerlingen van het vierde jaar en tot stand gekomen dankzij de samenwerking met de afdeling houtbewerking van het Damiaaninstituut van Aarschot.

Kampen bouwen, ravotten, tot rust komen in de wilgenhut, verstoppertje spelen in het struikgewas. De groene kloostertuin van 't Sijbke zorgt voor een vleugje avontuur op school. De nieuwste aanwinst is een groot insectenhotel vol zoemend leven. 'Als MOS-school zetten we ons graag in voor het dierenleven in onze schooltuin', zegt directrice Conny Van Waelderden. 'Daarom gingen de leerlingen van het vierde jaar aan het tekenen. Hoe zag hun gedroomde insectenhotel eruit? Al hun ideeën resulteerden in een plan waarmee de leerlingen van het Damiaaninstituut aan de slag gingen. Zij bouwden voor ons een mooi en groot insectenhotel in duurzaam, weerbestendig hout.'

Niet alleen leuk om naar te kijken tijdens de speelmomenten, ook pedagogisch is het insectenhotel een troef. 'Toevallig is het momenteel de Week van de Bij op school. De hele week lang gaan de leerlingen aan de slag met lopen en potjes. Ze gaan op zoek naar welke dieren er in onze tuin zitten en leren over het belang van de bijen, de bestuiving en zo meer.'

NATUURouders

De school kan rekenen op de hulp van enkele geëngageerde natuurouders. Christine Verbiest en Anja Deroover zijn de drijvende krachten. De kinderen van Christine zijn de lagere school al een tijdje ontgroeid, maar het engagement blijft. Tijdens een natuurles helpt zij met plezier de leerkracht. Of als de tuin nood heeft aan een onderhoudsbeurt, doet ze een oproep via de Facebookgroep van de school en staan de ouders klaar om de handen uit de mouwen te steken. En als de schoolkippen tijdens de zomermaanden op zoek moeten naar een tijdelijk onderkomen, mogen ze op visite bij de kippen van Christine of van een van de juffen.

'De hele school volgde in de eetzaal live de geboorte van een meesje.'

Een onvergetelijk schoolmoment.'

*Christine Verbiest,
natuurouder*

DE GEBOORTE

'Het zijn soms kleine dingen die een groot effect hebben', vertelt Christine. 'Zoals toen we een camera hadden geïnstalleerd in een nestkastje. Op het scherm in de eetzaal kon de hele school volgen wat er zich binnenin afspeelde. De klassen werden betrokken om de temperatuur te meten, te bepalen welke vogelsoort er zich nestelde en zo voort. De eerste dag na de paasvakantie stroomden de kinderen toe om te kijken hoe het met de vogeltjes was gesteld. Net toen kwam het eerste vogelkuikentje uit. Een onvergetelijk moment.'

De aanpalende middenschool is intussen ook gewonnen voor meer groen. Regionaal Landschap Noord-Hageland begeleidt de school om het inheemse groen van de basisschool ook bij hen te integreren.

TIP

Een insectenhotel?
Moestuinbakken?
Boomstronken als stoel?

Vraag een afdeling hout-
bewerking van een naburige
school om te helpen bij de
inrichting van de tuin.

AANTAL LEERLINGEN

306

OPPERVLAKTE
SCHOOLDOMEIN

6.060 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

2.220 m²

BEDRAG SUBSIDIE

2.604 euro

Tuinplan

- Hagen, heggen en houtkanten
- Bomen
- Bosje
- Bloemenweide
- Insectenhotel
- Pluktuin
- Moestuin of kruidentuin
- Kippen
- Wilgenconstructies

TIJDENS

NA

Vrije Ave Mariabasissschool - Vlezenbeek

ZINTUIGEN PRIKKELEN

Een braakliggend stukje grond naast de Ave-Mariabasissschool in Vlezenbeek werd een kleurrijke schooltuin. Met gekleurde moestuinbakken, wilde bloemen, een kruidentuin en een streng ogende vogelverschrikker. Alle zintuigen van de kinderen worden er geprikkeld.

Met de bouw van de nieuwe kleuterschool bleef een stukje grond naast de school braak. Michel Magnus, gewezen voorzitter van het schoolbestuur, had altijd al gedroomd daar ooit een schooltuin van te maken. Een kans die de directie niet liet liggen. 'We vinden buiten leren belangrijk en wilden de school vergroenen', vertelt directeur Valentine Decorte. 'Zodat onze leerlingen op school met de natuur in contact komen.'

In een eerste fase werd het terrein geruimd, kwam er een haag als omheining en maakte een handige papa een brugje over de beek om de toegankelijkheid te verbeteren. 'En dan gingen we samen met ouders en de werkgroep schooltuin nadenken over de invulling. Met ondersteuning van Koen De Rijck van Regionaal Landschap Pajottenland & Zennevallei en MOS-begeleider Ann Thienpont', zegt Valentine Decorte.

PLANTEN ZONDER DOORNS

'Leerkrachten, het schoolbestuur en ouders waren het erover eens om een schooltuintje in te richten, maar de ideeën liepen uiteen', blikt Koen De Rijck terug. 'De preventie-adviseur stond erop om geen planten met doorns te gebruiken. Jammer, want een prikje van een doorn hoort volgens mij ook bij natuurbeleving.'

Uiteindelijk kwam de school tot een vergelijk. De zintuigen zouden de rode draad van de invulling worden. 'We wilden een tuin die alle zintuigen van onze kinderen prikkelen', zegt Juf Annelies. 'Met kleurrijke bloemen, de geur van kruiden, de smaak van fruit en het gevoel van een blotevoetenpad.'

DOEDAG MET OUDERS

Voor de praktische invulling werden de ouders ingeschakeld. 'De school organiseerde een doedag. Ouders begeleidten groepjes kinderen en samen plaatsten ze de moestuinbakken, het kruidenrek, de wilgenhut, het insectenhotel en de vogelkastjes, die deels op voorhand door de ouders waren gemaakt. Elke klas heeft nu zijn

'Elke klas heeft nu zijn eigen kleurrijk beschilderde moestuinbak. De opbrengst ervan wordt verkocht aan de schoolpoort.'

*Valentine Decorte,
directie Ave-Mariabasissschool*

eigen kleurrijk beschilderde moestuinbak.
De opbrengst ervan wordt verkocht aan de schoolpoort.'

Het resultaat mag er zijn, vindt ook Koen De Rijck. Al mocht het voor hem net wat avontuurlijker. 'Met groenten en fruit en een haag zonder prikken ligt de nadruk nogal op het functionele. Voor mij mocht er wat meer oog voor de biodiversiteit zijn. Maar in een project met verschillende partijen moet je compromissen sluiten.'

TIP

**Maak de leerkrachten
beetje bij beetje warm voor
het vergroeningsproject,
overdonder hen niet met
informatie.**

BEZORGDEHEID

Het team leerkrachten van de school was aanvankelijk bezorgd over het 'nieuwe groen'. 'Ze dachten: oei, wat komt er op ons af?', lacht Juf Annelies. Directeur Valentine begreep de bekommernissen wel. 'Het was iets nieuw, buiten de schoolmuren. Wat met de vuile schoenen van de kinderen? Hoeveel extra werk brengt de tuin met zich mee? Hoe past dat in het leerplan? Welke dieren en vogels moeten we kennen? Dat zijn vragen die naar boven kwamen. We hebben de leerkrachten niet overdonderd met informatie, maar stapje voor stapje hebben we hen warm gemaakt. Bij elke vergadering hebben we iets meer verteld over hoe de schooltuin kan ingepast worden en welke taken er moeten uitgevoerd worden.'

Zoals het onkruid wieden, dat telkens een andere klas doet samen met de klusjesman. 'Die klusjesman is trouwens heel enthousiast en zorgt dat de tuin leeft. Met telkens nieuwe ideeën. Zo bouwde hij samen met de leerlingen van het vijfde leerjaar twee huisjes en een waterrad. De kinderen zijn er trots op. Zulke dingen houdt hen geboeid.'

AANTAL LEERLINGEN

352

OPPERVLAKTE SCHOOLDOMEIN

4.500 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

750 m²

BEDRAG SUBSIDIE

4.400 euro

Hagen, heggen en
houtkanten

Bomen

Hoogstamfruitbomen

Insectenhotel

Moestuin of
kruidentuin

Kippen

Wilgenconstructies

Avontuurlijke
speelruimte

Buitenklas

GO! Freinetschool TintelTuin - Zoutleeuw

NAAR SCHOOL OP 'DEN BUITEN'

Twee dinsdagnamiddagen per maand organiseert basisschool TintelTuin in Zoutleeuw werkwinkels voor de leerlingen. Een deel van hen trekt dan naar 'Den Buiten', de grote, groene tuin van de school. In klasoverschrijdende werkgroepjes gaan ze aan de slag: onkruid wieden, groenten planten, het kippenhok schoonmaken, maar evengoed dansen, knutselen of wandelen.

Vijf jaar geleden had de school nog geen avontuurlijke tuin zoals vandaag. 'We hadden plaats genoeg, maar meer dan een betonnen speelplaats en een groot grasveld was er niet', zegt leerkracht Evi Stuykens. 'Kinderen willen hoekjes en kantjes, kampen bouwen en verstoppertje spelen in het groen. We lieten hen in de klas nadenken over hoe hun droom-speelplek er zou uitzien. Hun ideeën verfijnden ze in werkgroepjes. Zo was er een werkgroepje boomhut, moestuin, wilgenhut, enzovoort. Er was ook een werkgroep die een maquette maakte van de school en alle ideeën een plaatsje gaf. Een ouder heeft op basis daarvan een plan uitgetekend. Dankzij de samenwerking tussen kinderen, leerkrachten en ouders, en met de steun van de provincie, werd onze speelplaats een avontuurlijke leer- en speelplek.'

SPEELTUNNEL EN APENBRUG

Het opbreken van de grijze speelplaats gebeurde door een aannemer. 'Op de vrijgekomen plaats kwam er gras, een hazelaarbosje en een groot doolhof van hagen', vertelt Evi. 'De uitgegraven aarde hebben we dankbaar gebruikt om een speelberg aan te leggen. Die werd in een latere fase nog groter en er kwam een rioolbuis door als speeltunnel. De gespecialiseerde firma De Wandelende Tak bouwde op de heuvel een apenbrug in een duurzame houtsoort. Voorts hebben we een kippenhok en dierenweide, een moestuin, een buitenklas, een boomhut, een insectenhotel en wilgenhutten.'

De school kreeg raad en hulp van Regionaal Landschap Zuid-Hageland. Deskundige Maarten Vanderhallen is ook een ouder van de TintelTuin. 'We tekenden onder meer het plan van het hagedoolhof uit', vertelt Maarten. 'De groenploeg van de intergemeentelijke vereniging IGO ontfermde zich over de aanplantingswerken.'

'In 'Den Buiten' werken geeft ons veel kansen om 'levend' en zinvol te rekenen.'

*Evi Stuykens,
leerkracht lagere school*

Het is een sociaal tewerkstellingsproject en bestaat uit mensen die om allerlei redenen ondersteuning kunnen gebruiken om naar de gewone arbeidsmarkt door te groeien.'

BUITEN IN DE LES

'De haag bestaat uit een mengeling van inheemse struiken, ook met niet-eetbare bessen. Want ook dat is educatie: kinderen komen in hun leven in aanraking met dergelijke risico's en er is geen betere plek om hen daarover te leren dan op school.'

De leerkrachten grijpen elke kans om 'Den Buiten' te integreren in de les. 'Het bouwen van een wilgenhut is pure wiskunde. Hoe groot is de straal van de hut die we bouwen met takken? Hoe lang moeten de takken zijn?', zegt juf Evi. 'De kleutertjes gaan aan de slag met een 'plantmaatje' om de radijszaadjes op de juiste afstand van elkaar te zaaien. De pompoenen worden na de oogst gewogen en gemeten. Van de groenten maken we soep voor de leerlingen op school, en de overproductie van pompoenen verkopen we aan de ouders. Net als de eitjes van de kippen.'

TIP

Geef nieuwe planten en struiken de tijd om te groeien. Sluit desnoods een deel van de tuin af, want kinderen kunnen onstuimig zijn.

'Ik heb ook altijd een vergrootglas bij me als we in de moestuin werken. Om diertjes van naderbij te bestuderen. Als het winter wordt, gaan we op zoek naar manieren om de dieren in onze tuin te helpen overwinteren. De bouw van een egelhuisje was een hele les in techniek. We bouwen ook vogelhuisjes en maken zaadbollen om bijzondere vogels te kunnen spotten en te tellen tijdens de nationale vogelteldag.'

VERBODEN TERREIN

Een ploegje ouders engageert zich om een vijftal zaterdagen per jaar werken uit te voeren in de tuin. Snoeiwerken, bomen planten en andere dingen die af en toe moeten gebeuren. Want de tuin wordt intensief gebruikt door de 180 leerlingen. 'Soms moeten we kortdaat optreden en een stuk van de tuin afsluiten en tijd geven om te groeien', zegt Maarten Vanderhallen. 'Zodat de kinderen de nieuwe gewassen niet platwalsen tijdens het spelen. Het hagendoelhof hebben we twee jaar de tijd gegeven om te groeien. Het bosje met hazelaars is nog wel enkele jaren verboden terrein voor de kinderen. Hazelaars zijn dankbare struiken. De noten zijn eetbaar, de struik is stevig en de takken kunnen geoogst worden om kampen te bouwen. Maar eerst moeten ze de tijd krijgen om groot genoeg te worden.'

AANTAL LEERLINGEN

180

OPPERVLAKTE SCHOOLDOMEIN

10.170 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

325 m²

BEDRAG SUBSIDIE

5.000 euro

Hagen, heggen en houtkanten

Bomen

Bosje

Insectenhotel

Moestuin of kruidentuin

Kippen

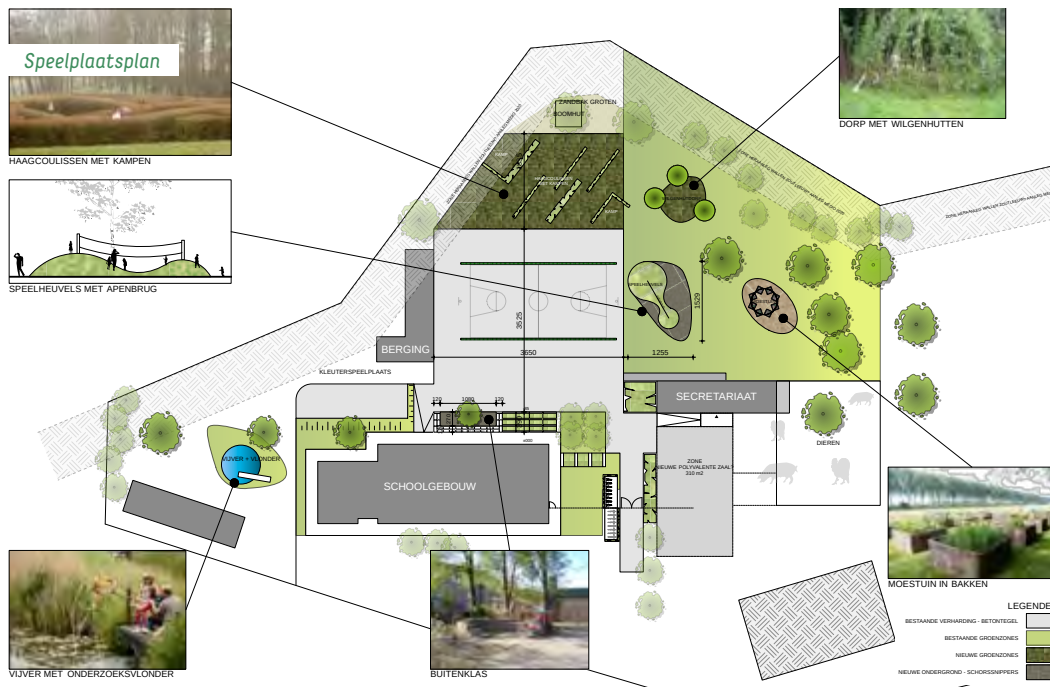
Wilgenconstructies

Avontuurlijke speelruimte

Buitenklas

GO! Basisschool Vijverbeek - Zellik

GROENE SCHOOLTUIN IN VERSTEDELIJKE RAND

Een moestuin was er al, maar basisschool Vijverbeek wilde nog meer groen op school. Met de hulp van Regionaal Landschap Brabantse Kouters kreeg de school haar eigen, groene oase. Een leerrijk speelparadijs voor de leerlingen die thuis vaak geen eigen tuin hebben.

‘Veel leerlingen van onze school wonen op een appartement en komen niet veel in contact met groen’, zegt MOS-coördinator Nathalie Meremans. ‘Samen met organisatie Velt waren we al gestart met een moestuin. Dat project sloeg aan zodat de stap om nog verder te vergroenen gemakkelijk werd gezet. Maar hoe begin je daaraan? We gingen op zoek naar partners en kregen de hulp van Regionaal Landschap Brabantse Kouters.’

‘Ondanks de relatief kleine oppervlakte bleek er toch heel wat mogelijk’, vertelt Lies Heirman van Regionaal Landschap Brabantse Kouters: ‘We zijn gestart met alles in kaart te brengen, rekening houdend met hoe de school zelf haar groene schooltuin zag. Want een vergroeningsproject moet vanuit de school komen, vanuit leerlingen en leerkrachten die daarna ook instaan voor het gebruik en onderhoud. Wij leveren de expertise over welke vergroening mogelijk is en welke soorten geschikt zijn op het vlak van biodiversiteit. Ook qua technische uitvoering ondersteunen we de school. Daarna is het aan de school om alles wat gerealiseerd is te onderhouden én educatief te integreren.’

ZANDBAK WORDT BUITENKLASJE

Met de hulp van Regionaal Landschap Brabantse Kouters werd een zanderige talud aan de rand van de speelplaats een slingerparcours van hagen. ‘Een oude zandbak die niet meer gebruikt kon worden, bouwden we om tot een grote wilgenhut die ook als buitenklasje gebruikt wordt. Op ons advies heeft de school de draadomheining vervangen door een aantal gemengde inheemse hagen. Een hagendoolhof helpt kinderen om ruimtelijk inzicht te verwerven. Een bloemenweide en insectenhotel zorgen voor biodiversiteit. De kinderen leren nu het verschil kennen tussen nuttige honingbijen, solitaire bijen en wespen.’ De leerkrachten grepen de kans om ontdekkoffers te maken voor de kleuters rond insecten met liedjes, boekjes, spelletjes en opdrachten. Een educatieve meerwaarde.

**‘De kinderen leren
nu het verschil
kennen tussen nuttige
honingbijen, solitaire
bijen en wespen.’**

*Lies Heirman, deskundige
Regionaal Landschap Regionaal
Landschap Brabantse Kouters*

TIP

**Beleef de tuin nog meer
en ontwikkel je eigen
ontdekkoffer.**

AANTAL LEERLINGEN

207

OPPERVLAKTE
SCHOOLDOMEIN

5.440 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

815 m²

BEDRAG SUBSIDIE

8.719 euro

Hagen, heggen en
houtkanten

Bosje

Bloemenweide

Insectenhotel

Moestuin of
kruidentuin

Wilgenconstructies

Buitenklas

Vrije basisschool Terbank - Celestijnenlaan - Heverlee

EEN SCHOOLTUIN ALS BUURTPARK

Het grote grasveld van de Vrije Basisschool Terbank-Egenhoven was dan wel groen, maar ook saai en vlak. Daar bracht de school verandering in. Het plein is niet alleen een plek vol leven en variatie geworden, de buurt kreeg er een groen parkje bij.

Na de vestigingen aan de Egenhovenweg en de Doleegstraat, was het de beurt aan de school aan de Celijstijnenlaan om te vergroenen. De Vrije Basisschool Terbank-Egenhoven had er twee speelruimtes; een stenen speelplaats aan de voorzijde en een groot grasveld (3.000 m²) achter het schoolgebouw. De stenen speelplaats is er nog steeds, maar het grasveld ziet er vandaag veel levendiger uit. Er kwamen onder meer wilgenhutten, speelheuvels, boomschommels, een klauterpercours en een heel nieuw ravotbosje. Maar er werden ook moestuinbakken, een insectenhotel en zelfs een openluchtklasje voorzien.

‘Het idee groeide bij een aantal geëngageerde ouders van de ouderraad om wat te doen met die kale grasvlakte’, vertelt leraar Lander Segers, samen met ouder Els Robeyns, trekker van het VOS-team. VOS staat daarbij voor ‘Verfraaiing en Opwaardering van de Schoolomgeving’. Deze werkgroep werd opgericht om het vergroeningsproject in goede banen te leiden. ‘Onze visie was om het groen te integreren in de school zodat de kinderen ervan zouden kunnen leren. Met oog voor de biodiversiteit.’

‘We polsten ook bij de leerlingen naar hun ideeën’, zegt Els Robeyns. ‘Ze mochten noteren wat ze wilden. Daar waren natuurlijk heel gekke en onhaalbare suggesties bij zoals een modderbad. In het VOS-team hebben we de ideeën dan verder uitgewerkt en zo kwamen we tot een plan van de nieuwe tuin.’

ALLES BEGINT MET EEN VISIE

‘Een visie is het allerbelangrijkste’, vindt Kris van Ingelghem van de vzw GoodPlanet Belgium die de twee eerdere vergroeningsprojecten van de school heeft begeleid. Kris: ‘Denk eerst na over hoe je de speelplaats ziet in het kader van je pedagogisch project. Maak vervolgens een totaalplan voor je begint. Het zou niet de eerste keer zijn dat een school een moestuin aanlegt in het midden van het terrein, om later te ontdekken dat het de ideale plek is voor een poel. Welke elementen wil je in de tuin en wat is hun taak? Dan teken je die elementen uit op een plan. En dan volgt de uitvoering en het beheer. Neem je tijd voor je begint, ga niet over één nacht ijs.’

‘Sommige kinderen doen niets liever dan tuinieren en leren over de bijtjes door ze zelf aan het werk te zien.

De tuin is dus ook een vorm van differentiatie op school.’

Lander Segers, leerkracht en lid van het VOS-team

LEREN ZONDER WOORDEN

Het derde, vierde en zesde leerjaar ontfermen zich over de moestuinbakken van de tuin. 'Elk leerjaar neemt drie bakken voor zijn rekening', zegt leraar Lander. 'Er groeien radijsjes, aardappelen, sla, spinazie, ajuintjes, wortelen, noem maar op. De groenten worden in de klas opgekweekt en als ze groot genoeg zijn, planten we ze in de moestuintjes. De kinderen zien de groenten groeien en leren ervan.'

Kris van GoodPlanet is beducht als het over moestuinen op school gaat. 'Want als het onkruid overheerst, haken veel scholen af. Zorg als school daarom dat de bodem altijd goed bedekt is. Plant op een vrij stukje een bedekker zoals pompoen. Zaai ook vroeg op het jaar, zodat je voor het einde van het schooljaar kan oogsten.'

TIP

Ga niet over één nacht ijs. Ontwikkel een visie. Hoe zie je je speelplaats binnen je pedagogisch project?

Maak een totaalplan waarop je alle elementen uittekent. Begin pas daarna aan de uitvoering van je vergroeningsproject.

OPENBLOEIEN

Het groene plein vol variatie maakt volwaardig deel uit van het schoolterrein. Zodra het weer het toelaat, mogen de leerlingen er op. 'Ze zijn dan dolenthousiast', zegt Lander. 'De kinderen hebben er meer plaats en kunnen naar hartenlust ravotten, kampen maken, klauteren of een rustig hoekje opzoeken. Er zijn veel minder conflicten en ruzies op ons groene plein. We zien ook dat kinderen die zich vroeger verveelden in de klas, nu openbloeien als ze de tuin in trekken.

Sommige kinderen doen niet liever dan tuinieren en leren over de bijtjes door ze zelf aan het werk te zien. De tuin is dus ook een vorm van differentiatie op school.' Ook de diertjes bloeien open in de tuin. De bloemenweide lokt zoemende insecten die een thuis vinden in het grote insectenhotel.

OPENBAAR

De hele buurt geniet van het nieuwe speelparkje. De tuin is immers niet afgesloten en na de schooluren kunnen buurtbewoners ervan gebruik maken. 'Kinderen ravotten na de school nog even, en ook op andere momenten wordt er gespeeld en genoten van het groen. Er is afgesproken met de buurtbewoners dat ze hun snoeihout bij op de takkenril mogen gooien. Vandalisme? Dat blijft gelukkig binnen de perken. Een voordeel van dit openbare karakter is dat de groendienst van de stad Leuven het gras onderhoudt.'

Ook leerkrachten en ouders houden zich met het groenonderhoud bezig. 'Dat doet de VOS-werkgroep. En drie keer per jaar is er een VOS-klusdag waarbij we ouders vragen mee te klussen in de tuin.'

AANTAL LEERLINGEN

220

OPPERVLAKTE SCHOOLDOMEIN

10.770 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

4.450 m²

BEDRAG SUBSIDIE

5.000 euro

Hagen, heggen en houtkanten

Bomen

Bosje

Bloemenweide

Insectenhotel

Moestuin of kruidentuin

Wilgenconstructies

Avontuurlijke speelruimte

Buitenklas

GO! Middenschool Ter Beuke - Kessel-Lo

EEN SCHOOL WAAR BIJEN ZICH THUIS VOELEN

GO! Middenschool Ter Beuke in Kessel-Lo liet enkele uitheemse boomsoorten op het schooldomein kappen. De lege zones die ontstonden, worden nu opgevuld door inheemse heggen en houtkanten die nectar en stuifmeel produceren voor de bijen. Een deel van het bijenproject 'Ik hoor erbij!'

Voor directeur Liesbeth Van Goethem begon het met een artikel in de Landschapskrant van Regionaal Landschap Dijleland. Dat ging over bijenhôtels in scholen. 'Ik dacht dat het wel iets zou kunnen zijn voor onze school en ik sprak erover met Philippe Moreau, MOS-begeleider van de provincie Vlaams-Brabant en ouder van een oud-leerling', vertelt directrice Liesbeth. 'Hij vertelde over de subsidies van de provincie voor natuur op school. Dat bracht de bal aan het rollen.'

Er volgde een brainstormsessie met het leerkrachtenteam en al snel stond het bijenproject 'Ik hoor erbij!' op stapel. Studenten van de hogeschool UCLL, afdeling lerarenopleiding, werkten een bijenthema uit waarmee de school in de lessen aan de slag ging. De leerlingen van de basisschool en de B-stroom staken ook een groot bijenhôtel in elkaar. En de leerlingen van de middenschool ontwierpen bloemenzaadzakjes die werden verdeeld op de opendeurdag en bij de buurtbewoners. Het kappen van enkele exoten op het schooldomein bood kansen voor vergroening, met speciale aandacht voor de bij.

STUIFMEEL

Annabel Pennings van Regionaal Landschap Dijleland begeleidt de vergroeningsoperatie die nog volop bezig is. 'De Noorse esdoorn is zeer invasief. Omdat er snel nieuwe esdoorns onder de bomen opschieten, krijgen andere bomen en struiken geen kans. Dus die hebben we gekapt', vertelt ze. 'Ook een aantal naaldbomen die heel groot waren, zijn gerooid. Op de vrijgekomen plaats komt een gemengde haag, een bloemenheg en een houtkant. Door verschillende, streekeigen soorten te combineren, bieden we de bijen een zo groot mogelijke variatie aan nectar en stuifmeel over een lange bloeiperiode.'

De school plant ook drie fruitbomen. 'Er komt ook een bloemenweide en een zone waar we minder maaien zodat we een hooiland krijgen', zegt Liesbeth Van Goethem. 'De lagere school die zich op deze campus bevindt, legt moestuintjes aan in een grote plantenbak. Een tuintje voor elke klas. De zesdejaars van de lagere school maken met onze eerstejaars kleine bijenhôtels om aan een wand te hangen. En in het vak ICT maken onze leerlingen infopanelen over het vergroeningsproject.'

'In de module ICT ontwerpen onze leerlingen infopanelen over het vergroeningsproject.'

Liesbeth Van Goethem, directeur
GO! Middenschool Ter Beuke

De buitengewone school Woudlucht OV4 – die net als de basis- en middenschool Ter Beuke deel uitmaakt van Scholengroep 11 – maakt nuttig gebruik van het groene schooldomein van de middenschool. ‘Woudlucht heeft een moestuin ingericht en de leerlingen van de richtingen ‘land- en tuinbouw’ en ‘plant-, dier- en milieutechnieken’ zijn er aan de slag. Ook onze leerlingen van de module tuinbouw tuinieren er. Onze groene omgeving wordt dus goed benut.’

TIP

Breng variatie in het groen.

Combineer bijvoorbeeld verschillende streekeigen soorten voor een gemengde haag waar bijen een grote variatie aan nectar en stuifmeel vinden over een lange bloeiperiode.

NIET AGRESSIEF

Al die bijen die zich binnenkort thuis voelen op het schooldomein, vormen die geen gevaar voor de leerlingen? ‘Neen hoor’, zegt Annabel Pennings van Regionaal Landschap Dijkleland. ‘Solitaire bijen hoeven geen kolonie te verdedigen zoals honingbijen. Daarom zijn ze niet agressief. De meeste soorten kunnen trouwens niet eens door je huid prikken. Helemaal niet gevaarlijk dus, maar wel heel nuttig.’

De onderhoudsploeg van Scholengroep 11 snoeit de hagen en doet het onderhoud. Ze hoeft geen pak extra werk te verwachten. ‘Een vlak gazon maaien, vergt nog meer onderhoud’, lacht Annabel. ‘De houtkant hoeft zelfs helemaal geen onderhoud op korte termijn. Die kan je gerust laten uitgroeien tot een klein bos en de struiken om de tien, vijftien jaar tot kort boven de grond afzagen.’

En de grote, sierlijke beukenbomen waaraan de school haar naam te danken heeft? Die blijven uiteraard staan.

AANTAL LEERLINGEN

160

OPPERVLAKTE SCHOOLDOMEIN

27.470 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

1.240 m²

BEDRAG SUBSIDIE

**4.830 euro
(in twee fasen)**

Hagen, heggen en houtkanten

Bomen

Hoogstamfruitbomen

Bloemenweide

Insectenhotel

Pluktuin

Moestuin of kruidentuin

Vrije School Buitengewoon Secundair Onderwijs De Bremberg - Diest

EEN BUITENGEWONE (MOES)TUIN

De hoekjes met streekeigen hagen zorgen voor rust op de speelplaats van De Bremberg, een school voor buitengewoon secundair onderwijs in Diest. En in de moestuinbakken rijpen pompoenen. Ook voor leerlingen met een mentale beperking heeft groen op school een meerwaarde. Maar er zijn ook niet te onderschatten uitdagingen.

Groene hagen en beplantingen doorbreken het monotone grijs van de speelplaats van buso De Bremberg. En aan een andere kant van het schooldomein groeien kruiden, rijpen bessen aan de struiken en pompoenen in moestuinbakken, en scharrelen kippen in hun hok. 'Onze leerlingen hebben een matige tot ernstige mentale handicap, vaak in combinatie met een fysieke beperking', vertelt leerkracht en deeltijds directrice Ann Swillen. 'Daar hebben we rekening mee gehouden bij de aanleg van onze groene tuin. De moestuinbakken zijn op hoogte gemaakt en verhoogd zo het zaaiveld, dat maakt het comfortabeler werken.'

DE TUIN IN

Op woensdag trekt juf Ann met vijf leerlingen de werkhandschoenen aan om onkruid te wieden, te harken, te borstelen of andere klusjes uit te voeren. 'Niet alle handelingen zijn haalbaar. Het zaaïen en planten van de pompoenen, boontjes en aardappelen doe ik zelf. Het zijn groenten die niet al te veel onderhoud vragen. De leerlingen helpen waar ze kunnen, maar soms beperkt zich dat tot kijken. We proberen onze leerlingen wel zo zelfstandig mogelijk te maken, en daar hoort ook het groenbeheer bij. Veel leerlingen komen als ze afgestudeerd zijn in een dagcentrum terecht, waar vaak ook een tuinatelier is. Wat ze in onze tuin opsteken, komt dus nog van pas. In de kookateliers gaan ze aan de slag met de groenten en bessen uit de tuin. Ze maken bijvoorbeeld soep en confituur voor de kerstmarkt. Ze leren er ook sorteren, want het keukenafval gaat naar onze kippen.

**'Moestuinbakken
verhogen het zaaiveld,
dat maakt het
comfortabeler werken.'**

*Ann Swillen,
leerkracht en deeltijds
directrice BuSo De Bremberg*

HELPEDE HANDEN

School De Bremberg kreeg bij de inrichting van de speelplaats en de moestuin hulp van de Landelijke Gilde en de vzw MetamorPHose uit Diest. Deze vzw werkt in het groen met kwetsbare mensen, zoals (voormalige) patiënten van het psychiatrisch ziekenhuis Sint-Annendaal en het dagcentrum Ak'Cent in Diest. Het eerste jaar stak de vzw flink de handen uit de mouwen om de moestuin in te richten. 'We waren toen ook net aan de slag in een tuin vlakbij de school', vertelt Karen Poel van vzw MetamorPHose. 'De groene klas van juf Ann kwam geregeld langs om te kijken hoe we dat deden. Een leerrijk moment voor hen.'

Niet alle plannen die in het ontwerp stonden, bleken haalbaar. 'De bloemenweide kwam er wel, maar omdat we kampen met plaatsgebrek hebben we er naderhand een tuinhuis in de plaats gezet. We hadden ook het idee om bloembakken in te richten volgens kleur, maar dat bleek moeilijk realiseerbaar.'

VALKUILEN

'Onze leerlingen wonen ver en verspreid, daarom kunnen we niet rekenen op de hulp van ouders', zegt Juf Ann. 'Tijdens de vakantiemaanden zijn het dan ook de leerkrachten die volgens een beurtrol de tuin onderhouden. We hebben ook een klusjesman met groene vingers en een behulpzame buurman die de handen uit de mouwen steken. Die buurman sluit elke avond het kippenhok af en de leerlingen openen het 's ochtends weer. Die maatregel was nodig, want de vossen in de buurt lusten wel een kippetje.'

TIP

Vraag een behulpzame buur om tijdens de vakantiemaanden een oogje in het zeil te houden, de kippen eten te geven of de groentjes te oogsten.

AANTAL LEERLINGEN

78

OPPERVLAKTE SCHOOLDOMEIN

14.800 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

1.540 m²

BEDRAG SUBSIDIE

3.232 euro

Hagen, heggen en houtkanten

Bomen

Pluktuin

Moestuin of kruidentuin

Kippen

VOOR

NA

Gemeentelijke Technische Tuinbouwschool - Merchtem

EEN MOESTUIN VOL LEVEN

De Gemeentelijke Technische Tuinbouwschool van Merchtem heeft meer dan louter een stukje grond waar de leerlingen groenten telen. Samen met Regionaal Landschap Brabantse Kouters en de lokale imkervereniging groeide een wat troosteloos tuinbouwperceel uit tot een leerrijke 'proeftuin' vol zoemend en kleurrijk leven.

Een moestuin maakt deel uit van de school-infrastructuur van elke tuinbouwschool. Waar zouden de leerlingen anders de knepen van het tuinieren in de praktijk kunnen leren? Maar de tuintjes van de Gemeentelijke Technische Tuinbouwschool Merchtem lagen er niet al te best bij. 'Het was eigenlijk niet meer dan een braakliggend stuk grond', vertelt teeltleider Gijs Van Weverberg. 'Zonder boordstenen, zonder groene inkleding. De moestuin was het grootste deel van het jaar vooral een grote modderpoel waar de leerlingen van de eerste graad al eens radijsjes, ajuintjes of spinazie teelden. Dat kon beter.'

TIP

Maak van je dak een groendak.

Het verlaagt de CO₂-uitstoot, houdt regenwater vast en zorgt voor verkoeling. En is dus goed voor het klimaat!

HET JAAR ROND

Het werd veel beter. Teeltleider Gijs zette samen met enkele andere leerkrachten zijn schouders onder de herinrichting van het perceel. Met het advies van Regionaal Landschap Brabantse Kouters en heel wat andere verenigingen (Natuurpunt, Velt, Mier ...) werd het braakliggend perceel ingericht als een levendige tuin, omringd met houtkanten en heggen met bloesems en bessen die interessant zijn voor bijen en vogels. Aan de ene kant heb je een proef- en permatuin met een bloemenweide, een vogelbosje, fruithaagjes en een wilgenhut. Aan de andere kant liggen de afgeboorde moestuinen waar de leerlingen duurzaam en ecologisch tuinieren en bovendien seizoensgroenten en vergeten groenten telen. 'Ze kunnen nu het hele schooljaar rond in de tuin terecht', zegt Gijs. 'In september en oktober telen ze oosterzwammen en champignons, in de winter seizoensgroenten, in het voorjaar werken ze aan het insectenhotel, en zo is er altijd wel iets te doen en te leren.'

'Dankzij de tuin combineren we theorie en praktijk veel beter.'

Maar ook de klassieke wiskundeles vindt bij mooi weer al eens buiten plaats.'

Gijs Van Weverberg, teeltleider

LANDSCHAPPELIJKE INTEGRATIE

‘Over hoe je een moestuin moet inrichten hebben we een tuinbouwschool niets te leren’, zegt Lies Heirman van Regionaal Landschap Brabantse Kouters. ‘Maar we zorgden wel voor de landschappelijke integratie van het terrein in de omgeving. We hielpen bij de keuze voor inheemse haagplanten, maakten de link met het omliggende landschap en leverden plantgoed voor de aanleg van houtkanten, knotwilgen en de wilgenhut.’

De schooltuin groeit uit tot een toontuin. ‘De haagplantjes zijn nu nog wat jong, maar als ze over twee jaar volgroeid zijn, komen er kijkmomenten’, stelt Lies. ‘Geïnteresseerden kunnen er dan een kijkje nemen naar de haag- en houtkantplanten die ze via een samenaankoop van Regionaal Landschap Brabantse Kouters kunnen kopen.’

TIP

Honingbijen op school? Het kan!

Vraag een lokale imker raad bij de installatie van een bijenkast of de inrichting van een bijenhal.

BIJEN

De ontwerpers van de proeftuin waakten samen met Regionaal Landschap Brabantse Kouters over het biodiversiteitsverhaal in de tuin. Een samenhangend verhaal met struiken en bloemen die bijtjes en andere zoemende insecten lokken. Met een insectenhotel voor de solitaire bijen en een bijenhal voor de honingbijen. De insecten en de bessen op de struiken van hagen en houtkanten zijn voedsel voor zwaluwen en andere vogels. En de bijenhal krijgt later nog een groendak, een mooi meegenomen klimaatactie.

De lokale imkervereniging beheert de acht bijenkasten in de grote bijenhal. ‘Als er een les gepland is over de bestuiving in de tuinbouw- teelt of over het leven van de bijen, dan geeft een imker graag een woordje uitleg’, zegt teeltleider Gijs. Dat geldt niet alleen voor de tuinbouwschool, ook andere scholen uit de regio zijn welkom. ‘Dankzij de tuin combineren we theorie en praktijk veel beter. Zelfs de klassieke wiskundeles vindt bij mooi weer al eens buiten plaats. Dan zetten de leerlingen zich op de boomstammetjes in de wilgenhut.’

AANTAL LEERLINGEN

350

OPPERVLAKTE SCHOOLDOMEIN

82.727 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

200 m²

BEDRAG SUBSIDIE

4.190 euro

Hagen, heggen en houtkanten

Bosje

Bloemenweide

Insectenhotel

Pluktuin

Moestuin of kruidentuin

Kippen

Wilgenconstructies

Buitenklas

Sint-Martinuscollege - Overijse

EEN GROENE SCHOOL KAN NOG GROENER

Het Sint-Martinuscollege in Overijse lag al in het groen maar het kon nog groener, vond de school. Ze kreeg daarvoor de hulp van Plant en Houtgoed en Regionaal Landschap Dijleland.

‘Toen ik op deze school kwam solliciteren, was ik overdonderd hoe mooi dit college in het groen lag’, zegt Mieke Troukens, MOS-verantwoordelijke op het Sint-Martinuscollege in Overijse. Je denkt dan misschien al snel ‘groen genoeg’, maar daar is Mieke het niet mee eens. ‘Het was wel een groene omgeving, maar we deden er niet zoveel mee. Op een stuk grond achter de school was het bijvoorbeeld een wildgroei van uitheemse bomen zoals cipressen en dennen. Wat doe je daarmee? Toen hebben we het bedrijf Plant en Houtgoed en Regionaal Landschap Dijleland ingeschakeld. Die externe expertise hadden we echt nodig.’

Op hun advies werden de uitheemse bomen gerooid. Er kwamen streekeigen bomen en struiken in de plaats. Bij de ingang van het domein plantten MOS-coördinator Mieke en haar leerlingen bodembedekkers en kruidachtige

bloemen en planten. Eén speelveld kreeg hoogstamfruitbomen en een ander werd omgevormd tot hooiland waar er slechts tweemaal per jaar moet gemaaid worden, wat de leerlingen met plezier doen. Aan de rand van het hooiland werd met ingegraven boomstammen en hakselhout een broedhoop voor vliegend hert aangelegd, een zeldzame kever die de school koestert. Een insectenhotel en een egelhotel kregen ook een plaatsje. Samen met het regionaal landschap plantte de school ook 23 meter haag aan.

‘We delen onze schoolcampus met Chiro en scouts; ook zij zijn betrokken in dit verhaal. Net als de onderhoudsman’, zegt Mieke. ‘In de toekomst willen we nog een educatief natuurleerp pad realiseren dat ook toegankelijk zal zijn voor andere scholen uit de buurt en voor andere verenigingen.’

‘Volgend project?

Een educatief natuurleerp pad realiseren dat ook toegankelijk is voor andere scholen uit de buurt.’

Mieke Troukens,
MOS-verantwoordelijke

TIP

Het ene groen is het andere niet.

Kies voor streekeigen groen en vraag raad aan je MOS-begeleider of regionaal landschap.

AANTAL LEERLINGEN

747

OPPERVLAKTE
SCHOOLDOMEIN

30.254 m²

OPPERVLAKTE VERGROENING

2.400 m²

BEDRAG SUBSIDIE

**10.000 euro
(in twee fasen)**

Hagen, heggen en
houtkanten

Bomen

Hoogstamfruitbomen

Bloemenweide

Insectenhotel

Subsidies en aanbod

STAPPENPLAN VOOR DE AANVRAAG VAN EEN SUBSIDIE 'NATUUR OP SCHOOL'

Een vergroeningsproject opstarten op school?
Zo doe je dat.

STAP 1 leg de basis voor je project

Meer groen, meer biodiversiteit? **Daar werk je samen aan.** Kijk wie enthousiast is op school en wil meewerken: leerkrachten, ouders, directie ... Heb je een team? Binnen de school ga je nu onderzoeken wat jullie project zal inhouden. Belangrijk: wie is bereid te helpen bij de aanleg, maar ook op langere termijn bij het onderhoud?

Lees het subsidiereglement en vind inspiratie in de tips en voorbeelden op www.vlaamsbrabant.be/natuuropschool

BIODIVERSITEIT: een verscheidenheid aan planten- en diersoorten die onderling van elkaar afhankelijk zijn.

STAP 2 meld je als school aan

Wil je aanspraak maken op subsidies van de provincie Vlaams-Brabant voor het vergroeningsproject op je school?

Meld je dan eerst en vooral aan op www.vlaamsbrabant.be/natuuropschool
De MOS-begeleider van de provincie contacteert je en ondersteunt je schoolteam bij het uitwerken van je project en het opstellen van je aanvraagdossier.

MOS: Duurzame scholen. Straffe scholen. Een duurzame toekomst voor de planeet begint bij het maken van bewuste keuzes. MOS wil hier, samen met scholen, werk van maken door scholen te begeleiden rond leerlingenparticipatie, teamwerk, netwerken en beleven.

www.mosvlaanderen.be

STAP 3

**werk je project uit en
stel je aanvraagdossier op**

Bij het uitwerken van het project zijn er **drie belangrijke doelen**.

Ten eerste moet het gaan om een plan dat bijdraagt aan de **biodiversiteit en klimaatbestendigheid**. Voor de nodige expertise schakel je partners in als regionale landschappen, de Intergemeentelijke Natuur- en Landschapsploegen, Natuurpuntafdelingen of ecologische tuinarchitecten.

Ten tweede moet er een **groot draagvlak aanwezig zijn**, zowel binnen de school, bij leerkrachten, leerlingen en ouders, als buiten de school door samenwerking met partners als de gemeente, natuurverenigingen, verenigingen voor ecologisch tuinieren ...

Ten slotte moet je ook een **educatief plan uitwerken**: in welke lessen betrek je de leerlingen bij het ontwerpen en uitvoeren van het project en hoe integreer je de realisaties in de toekomst?

STAP 4

registreer je als MOS-school

Registreer je als MOS-school op de 'Groene Kaart' van MOS Vlaanderen op www.mosvlaanderen.be

STAP 5

dien je subsidieaanvraag in

Dien je subsidieaanvraag in tussen 1 september en 1 oktober of tussen 1 januari en 1 februari. Je mag 80 % van de aanvaarde projectbegroting aanvragen, met een maximum van 10.000 euro per jaar en minstens 500 euro.

Meer info vind je op
www.vlaamsbrabant.be/natuuropschool

STAP 6

aan de slag!

Maximaal 4 maanden nadat je je aanvraag hebt ingediend, krijg je te horen of je project in aanmerking komt. Als dat zo is, krijg je een voorschot van 50% van het subsidiebedrag en kan je aan de slag. Na ongeveer 1,5 jaar - tussen 15 september en 15 oktober of tussen 1 mei en 1 juni - moet je een beknopt afrekeningsdossier en bewijsstukken indienen. Als dat in orde is, ontvang je het resterende saldo.

AANBOD NATUUREDUCATIE

De provincie heeft een ruim aanbod aan natuureducatie. Dit kan je koppelen aan je vergroeningsproject op school.

KOESTERBUREN

Door je speelplaats groen te kleuren, help je planten en dieren. Zo ook de koesterburen, soorten die het vandaag moeilijk hebben met overleven. Hang de vergroening van je school op aan het verhaal van een Vlaams-Brabantse koesterbuur.

Maak gebruik van het aanbod van de provincie:

- Infofiches over soorten, met acties die je als school kan ondernemen.
- Affiches van de koesterburen van je gemeente, stickers, memory
- Koesterkermis: Vlaamse kermispellen, gratis uit te lenen via de uitleendienst
- Info over bijen en zaadzakjes voor bloemenweide

Meer info:

www.vlaamsbrabant.be/koesterburen

KAMISHIBAI

Breng jonge kinderen dankzij de magie van verhalen in contact met de natuur. 'Kamishibai' of Japans verteltheater is hiervoor heel geschikt. De provincie zette heel wat verhalen, samen met sleutelvragen en tips, op vertelplaten.

Maak kennis met onder andere deze verhalen:

- Boom zkt School
- Solie en Bie
- Mier ontmoet worm

Meer info:

www.vlaamsbrabant.be/mos

EDUCATIEF NATUURBEHEER

Educatief Natuurbeheer is een project rond natuurbeleving en -beheer. Het doel is om kinderen warm te maken voor natuur: hen terug in contact te brengen (letterlijk!) door beheerwerk en belevingsgerichte opdrachten.

Het gratis traject bestaat meestal uit 3 stappen:

- Inleiding op school. Je hebt de keuze uit een presentatie of het natuurbeheerspel.
- Een actieve dag natuurbeheer in een natuurgebied in de buurt van de school
- Afsluitende natuurontdekkingstocht

Meer info:

www.vlaamsbrabant.be/educatief-natuurbeheer

NATUUR-EN MILIEUEDUCATIE

Scholen kunnen deelnemen aan begeleide natuureducatieve activiteiten. Dit kan op verschillende locaties: in de vier provinciedomeinen, bij Regionaal Landschap Brabantse Kouters, in het educatief centrum De Paddenbroek en in het Zoniënwoud.

Programma en inschrijven:

www.vlaamsbrabant.be/nme

CO₂-CALCULATOR

Laat je door de CO₂-calculator helpen om CO₂-doelstellingen (bv. 10% minder CO₂) te formuleren, op te volgen en te bereiken. Werk zo mee aan een ferme vermindering van de CO₂-uitstoot en een beter klimaat! Leerlingen verzamelen activiteiten die in en om hun school CO₂ uitstoten en geven ze in in de CO₂-calculator. Door gerichte MOS-acties reduceer je de globale CO₂-uitstoot van je school. De calculator is gratis.

Meer info:

www.scholenvoorminderco2.be

KLIMAAT- EN NATUURSUBSIDIES

De provincie Vlaams-Brabant geeft subsidies aan natuurprojecten die een meerwaarde bieden voor de biodiversiteit. Ook duurzame milieu- en klimaatprojecten die bijdragen aan de ambitie van de provincie Vlaams-Brabant om klimaatneutraal te worden, kunnen rekenen op steun. Door een samenwerking aan te gaan met één van de mogelijke aanvragers van deze subsidies kan je project in aanmerking komen.

SUBSIDIE VOOR DUURZAME BIODIVERSITEITSPROJECTEN

Voor wie?

- ▶ Regionale landschappen
- ▶ Erkende milieu- en natuurverenigingen
- ▶ Terreinbeherende natuurverenigingen

Meer info:

www.vlaamsbrabant.be/subsidie-biodiversiteitsprojecten

SUBSIDIE ONDERSTEUNING GEMEENTELIJK NATUURBELEID

Voor wie?

- ▶ Gemeenten

Meer info:

www.vlaamsbrabant.be/subsidie-gemeentelijk-natuurbeleid

SUBSIDIE VOOR DUURZAME MILIEU- EN KLIMAATPROJECTEN

Voor wie?

- ▶ Gemeenten
- ▶ Verenigingen

Meer info:

www.vlaamsbrabant.be/klimaatsubsidie

De Knipoog - Vilvoorde

*Laat je
inspireren*

INSECTENHOTELS

*Insecten zijn nuttige diertjes.
Ze bestuiven bloemen en planten.
Lok ze naar jouw schooltuin met
een zelfgemaakt insectenhotel.
Boor gaten van verschillende diepten
en diameters in hout, leem, klei of
gebruik bamboe. Zet het resultaat
in de zon. Kijk samen met je leerlingen
naar het zoemende leven in en rond
het hotel.*

Knipoog - Tollembeek

Ave Maria - Vlezenbeek

Appeltuin - Leuven

De Pit - Diest

GTT - Merchtem

Knipoog - Tollembeek

Ark 1 - Leuven

WILGEN- CONSTRUCTIES

Geen leukere plek om je als kind in te verstoppen dan in een hut of tunnel gemaakt van wilgentwijgen. Of om les te krijgen in de schaduw ervan. Je maakt zo'n hut of tunnel best in de winter. In de lente kleurt ze mooi groen en trekt ze diertjes aan. Goed voor leerlingen, maar ook voor de natuur. Op het internet vind je heel wat handleidingen.

Knipoog - Tollembeek

Ter Bank - Celestijnenlaan Heverlee

Ave Maria - Vlezenbeek

GTT - Merchtem

Ter Bank - Celestijnenlaan Heverlee

MOESTUIN/ PLUKTUIN/ KRUIDENTUIN

De aardbei in onze confituur was ooit een zaadje. Goed dat we daar af en toe eens bij stilstaan. Door zelf te zaaien, planten, onkruid te wieden, oogsten ... bijvoorbeeld. Laat je leerlingen de smaak van vergeten groenten zoals pastinaak en warmoes ontdekken. Maak samen confituur van zelfgeplukte bessen en proef van lekkere kruiden. De schoolmoestuin is tegelijk leren en genieten.

Download de 'Handleiding Schoolmoestuin' op de website van VELT: www.velt.be/handleiding-schoolmoestuin

De Pit - Diest

Ter Beuke - Kessel-lo

Ave Maria - Vlezenbeek

GTT - Merchtem

De Pit - Diest

Ter Bank - Celestijnenlaan Heverlee

KRINGLOOP- TUINIEREN

Grasmaaisel, haagscheersel, blaadjes, twijgjes, snoeihout ... Een schooltuin zonder tuinafval bestaat niet. Maar je kan het wel binnen de perken houden. Door je gazon te mulchmaaien bijvoorbeeld of een deel ervan te laten uitgroeien tot een hooilandje. Blijf je toch met tuinresten zitten? Ze hebben meer nut dan je denkt. Zo kan je bladeren gewoon laten liggen als bescherm laag. En met snoeihout maak je een mooie takkenwal of snipperwand, ideaal als nest voor kleine diertjes. Voor de moestuin gebruik je water uit een regenton en compost van je eigen composthoop.

En kippen eten met plezier restjes op in ruil voor eieren.

Meer weten? www.ulaamsbrabant.be/kringlooptuinieren

Jan Ruusbroec - Sint-Pieters-Leeuw

Ter Bank - Celestijnenlaan Heverlee

DE KLIMAAT- OPWARMING DE BAAS

Vervang het beton op je speelplaats door gras, zand, kiezels, hakselhout of boomschors zodat regenwater gemakkelijk de bodem kan indringen. Of leg een wadi aan waar het water na een hevige regenbui langzaam in de bodem kan sijpelen in plaats van weg te spoelen. Plaats een regenwaterton en hergebruik regenwater. Een groendak neemt CO₂ op, houdt regenwater vast en zorgt voor koelte. Ook schaduwbomen op de speelplaats of leibomen voor de ramen houden de hitte langer buiten.

Ter Bank - Celestijnenlaan Heverlee

De Pit - Diest

Ark 2 - Leuven

COLOFON:

Deze brochure werd uitgegeven in opdracht van de deputatie.

Eindredactie: www.wartaal.be, www.xpair.be

Wettelijk depotnummer: D/2018/8495/27

V.U.: Provincie Vlaams-Brabant, Provincieplein 1, 3010 Leuven

Foto's: © Vlaams-Brabant; Steff Gillisen; Kristin De Ceuster; Luc Cromphout; Pro Natura; MetamorPhose;

vzw GoodPlanet Belgium; Regionale Landschappen Pajottenland & Zennevallei, Brabantse Kouters, Zuid-Hageland, Dijleland.

Met dank aan de scholen vernoemd in deze brochure voor het aangeleverde beeldmateriaal.

MEER INFO

Provincie Vlaams-Brabant Dienst leefmilieu

Provincieplein 1 - 3010 Leuven

016 26 74 25

natuur@vlaamsbrabant.be

Beleidsverantwoordelijke

Tie Roefs

gedeputeerde voor milieu en duurzaamheid

tel. 016 26 70 52

kabinet.roefs@vlaamsbrabant.be